Language Science Studies

Language Science Studies ■ Volume 13, Issue 23 ■ September 2026

Analysis of the Isomorphism of the Preposition ‘Az’ (from/of) in Persian Proverbs Considering Syntactic Polysemy from a Linguistic Typology Perspective

Zahra Hajiali — Department of Linguistics, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran; *zahra.hajiali@iau.ir*

Foroogh Kazemi* — Corresponding author, Department of Linguistics, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran; *for.kazemi@iauctb.ac.ir*

Maryam Iraji — Department of Linguistics, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran; *miraji@iau.ac.ir*

Abstract

The concept of isomorphism in Persian, from the perspective of linguistic typology, holds significant importance. This study investigates the paradigmatic isomorphism of syntactic polysemy in the preposition ‘az’ [from] within Persian proverbs. It seeks to answer the following questions: How can syntactic polysemy in paradigmatic isomorphism within Persian proverbs be explained based on linguistic typology? How do the principles of iconicity and economy interrelate with the preposition ‘az’ from this perspective? Initially, the preposition is analyzed concerning form-meaning correspondence through the lens of isomorphism, followed by an evaluation of its connection to the principle of economy. The data comprises Persian proverbs containing this preposition, selected from the book “Famous Iranian Proverbs” (containing 1,700 proverbs), and analyzed through a library-based approach. The results reveal that ‘az’ encompasses a continuum of meanings, including: cause and reason, spatial source, temporal source, starting point and trajectory, origin and foundation, agent (instrumental) and agent (actor), Given the main keywords in polysemy (related meanings), the evidence from the analyzed proverbs confirms an iconic relationship between form and meaning. The preposition ‘az’ elucidates the form-meaning connection in a manner that is both iconic and economical. Thus, the interplay of the principles of economy and iconicity manifests in paradigmatic isomorphism, reflecting the polysemous nature of the preposition ‘az’ in Persian proverbs. This finding provides a foundation for future similar research. The outcomes of this research are particularly valuable for typologists, linguists, researchers of Persian language and literature, and language educators.

Keywords: typology, isomorphism, syntactic polysemy, preposition, Persian proverbs

Received: 2026-04-23 ■ Revised: 2026-07-22 ■ Accepted: 2026-08-01

Hajiali, Z., Kazemi, F., & Iraji, M. (2026). Analysis of the isomorphism of the preposition ‘az’ (from/of) in Persian proverbs considering syntactic polysemy from a linguistic typology perspective. *Language Science Studies, 13*(23), 150-171. https://doi.org/10.22054/ls.2025.83419.1695

DOI: 10.22054/ls.2025.83419.1695 ■ https://ls.atu.ac.ir

Publisher: Allameh Tabataba'i University ■ ISSN: 2423-7728 ■ e-ISSN: 2538-2551

Language Science Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1. Introduction

Language typologists examine the range of linguistic variations, by focusing their studies on the underlying integrations and similarities within languages. In typology, the concept of isomorphism in human languages can be analyzed along two axes: syntagmatic and paradigmatic. This concept pertains to encoding individual meanings within grammar. Syntagmatic isomorphism investigates the correspondence between the form used and its meaning in the words composing sentences, whereas paradigmatic isomorphism examines the alignment of form and meaning in the lexical entries stored in the mind (as substitutes). Polysemy, in this regard, is a broad topic that can be analyzed not only at the word level but also at linguistic levels smaller or larger than a word. From a typological perspective, meaning-expression methods in both syntagmatic and paradigmatic axes may be constrained by the principle of economy. Structures such as proverbs, which are widely accepted by speakers and are mostly expressed in sentence form, provide a suitable ground for analyzing paradigmatic isomorphism. The main research question is how the analysis of Persian proverbs from a typological perspective can contribute to the study of syntactic polysemy. Thus, this paper seeks to answer the following questions: Based on linguistic typology, how can syntactic polysemy in paradigmatic isomorphism be demonstrated in Persian proverbs? Moreover, from this perspective, how do the two principles of iconicity and economy interconnect concerning the Persian preposition (az, meaning 'from')?

2. Literature Review

Lim and Hong (2020) examine the relationship between linguistic distance and conceptual distance in English noun phrases, focusing on descriptors (adjectives and adverbs), locatives, and the formation of derived nouns. Their study indicates that the more inherent the descriptive features of a noun head are, the closer they appear to the head. Likewise, the more internally integrated the meanings of derived noun phrase components are, the shorter their linguistic distance becomes. Krivochen and Lackova (2020) explore two hypotheses regarding syntactic iconicity in language. The first suggests that syntactic descriptions in natural language chains have an inherent structure that is isomorphic to certain grammatical or non-grammatical structures. The second hypothesis posits that the imposed linear order of clause structures is isomorphic to certain grammatical or non-grammatical structures. Their research findings support the second hypothesis, which, according to the authors, offers a new perspective on syntax. Dalieva (2024) investigates a typological-comparative approach to analyzing polysemy in linguistic terms across English, Uzbek, and Russian. Drawing on principles of comparative-typological linguistics, the study emphasizes concepts such as comparability and terminological adequacy.

3. Methodology

The data in this study consist of proverbs from the book *Famous Iranian Proverbs* by Soheili (2015). The proverbs in this book are collected and categorized alphabetically. The collection covers a wide range of topics and includes more than 1,700 proverbs, making it one of the most comprehensive compilations available. For this research, the preposition 'az' [from] was selected as the focus due to its high frequency and wide usage in Persian proverbs compared to other prepositions.

4. Conclusion

By carefully analyzing the listed meanings of this preposition, categorized in seven separate tables, and based on the principles of polysemy, specifically syntactic polysemy, it can be inferred that the preposition 'az' exhibits a continuum or a chain of interconnected meanings. These meanings are linked like the links of a chain, forming a unified thread, which confirms the presence of polysemy. Since prepositions inherently belong to the domain of syntax, the syntactic polysemy of 'az' is thereby validated. These meanings include cause and reason, spatial origin, temporal origin, source and path, point of origin, instrumental agent, and causal agent. This study demonstrates that paradigmatic isomorphism in the syntactic polysemy of 'az' can reflect interrelated meanings. Croft (2003: 108) defines polysemy in a similar way, describing it as a condition where multiple syntactic structures share a common feature, which in this case can be identified as origin. Considering the theoretical mechanisms related to the principles of iconicity and economy, it can be argued that since a single form conveys multiple but interconnected meanings, this form is both iconic and economical. Therefore, the preposition 'az', which in these proverbs refers to related meanings through a single form, is considered both iconic and economical. Overall, it must be acknowledged that iconicity and economy play a crucial role in syntactic universals. Examining the motivations behind the competition between the principles of iconicity and economy in syntax and syntactic polysemy, particularly in the case of the Persian preposition 'az', provides a more tangible understanding of the competing motivations that shape different linguistic components in their existing forms.

دو فصلنامه علمی علم زبان
Language Science Studies
دو فصلنامه علمی علـم زبـان ■ سال سیزدهم، شماره بیست و سوم ■ بهار و تابستان ۱۴۰۵

بررسی هم‌ریختی حرف اضافه «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی با توجه به چندمعنایی نحوی از دیدگاه رده‌شناسی زبان

زهرا حاجی‌علی گروه زبان‌شناسی، دانشکدهٔ زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران؛ zahra.hajiali@iau.ir

فروغ کاظمی* نویسنده مسئول، گروه زبان‌شناسی، دانشکدهٔ زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران؛ for.kazemi@iauctb.ac.ir

مریم ایرجی گروه زبان‌شناسی، دانشکدهٔ زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران؛ miraji@iau.ac.ir

چکیده

مقوله هم‌ریختی در زبان فارسی از دیدگاه رده‌شناسی زبان، همواره از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. پژوهش حاضر در زمینه هم‌ریختی جانشینی به چندمعنایی نحوی حرف اضافهٔ «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی پرداخته و در پی یافتن پاسخ به این پرسش‌هاست که براساس رده‌شناسی زبان، چگونه می‌توان چندمعنایی نحوی در هم‌ریختی جانشینی را در ضرب‌المثل‌های فارسی تبیین کرد و از این منظر، دو اصل تصویرگونگی و اقتصاد در خصوص حرف اضافهٔ «از» چگونه به هم پیوند می‌خورند. این حرف اضافه، نخست به‌لحاظ تطابق صورت ـ معنا از منظر اصل هم‌ریختی و سپس، در ارتباط با اصل اقتصاد بررسی شده است. داده‌های پژوهش ضرب‌المثل‌های دارایِ این حرف اضافه هستند که از میان تمام ضرب‌المثل‌های موجود در کتاب ضرب‌المثل‌های معروف ایرانی (با ۱۷۰۰ ضرب‌المثل) به شیوهٔ کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده‌اند. نتایج حاکی از آن است که حرف اضافهٔ «از» دارای گسترهٔ معانی پیوسته‌ای شامل «سبب و علت»، «آغاز مکانی»، «آغاز زمانی»، «مبدأ و مسیر»، «مبدأ و خاستگاه»، «عامل (ابزاری)» و «عامل (فاعلی)» است. باتوجه به کلیدواژهٔ اصلی موجود در چندمعنایی (معناهای مرتبط)، شواهد برگرفته از ضرب‌المثل‌های بررسی‌شده، با بازنمایی این معناهای مرتبط بر وجود تصویرگونگی بین صورت و معنا مهر تأیید می‌زنند. حرف اضافهٔ «از» ارتباط صورت ـ معنا را به گونه‌ای تبیین می‌کند که هم تصویرگونه و هم اقتصادی است. لذا، تعامل دو اصل اقتصاد و تصویرگونگی به‌صورت هم‌ریختی جانشینی به بازنمایی «حرف اضافهٔ چندمعنای از» در ضرب‌المثل‌های فارسی انجامید که می‌تواند راهگشای انجام پژوهش‌های مشابه آتی باشد. نتایج پژوهش حاضر برای رده‌شناسان، زبان‌شناسان، پژوهشگران زبان‌وادبیات فارسی و مدرسان زبان درخور توجه است.

کلیدواژه‌ها: رده‌شناسی، هم‌ریختی، چندمعنایی نحوی، حرف اضافه، ضرب‌المثل فارسی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۲۹ ■ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۲۸ ■ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۰۷

حاجی‌علی، زهرا، کاظمی، فروغ و ایرجی، مریم. (۱۴۰۵). بررسی هم‌ریختی حرف اضافه «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی با توجه به چندمعنایی نحوی از دیدگاه رده‌شناسی زبان. علم زبان، ۱۳(۲۳)، ۱۵۰-۱۷۱. https://doi.org/10.22054/ls.2025.83419.1695

وبگاه نشریه: https://ls.atu.ac.ir ■ DOI: 10.22054/ls.2025.83419.1695

ناشر: دانشگاه علامه طباطبائی ■ شاپا چاپی: ۷۷۲۸-۲۴۲۳ ■ شاپا الکترونیک: ۲۵۵۱-۲۵۳۸

۱. مقدمه

رده‌شناسان زبان با متمرکز ساختن مطالعات خود بر یکپارچگی‌ها و شباهت‌هایی نهفته در زبان‌ها، به بررسی دامنهٔ تنوعات زبانی می‌پردازند. به بیان دیگر، رده‌شناسی[۱] بر پایهٔ این پیش‌انگاره شکل گرفته که الگوهای ساختاری تکرارپذیری بین زبان‌ها وجود دارد که اتفاقی و تصادفی نیستند و این الگوهای زبانی از طریق جهانی‌ها[۲] معرفی می‌شوند. چنین دیدگاهی در رده‌شناسی به یکباره شکل نگرفته و واضح است که این علم هم‌چون سایر علوم در گذر زمان دستخوش تغییراتی شده است و مسیر تکامل را پیموده است (Campbell & Poser, 2008: 44-47). در رده‌شناسی، مقولهٔ هم‌ریختی[۳] در زبان‌های انسانی در دو محور همنشینی[۴] و جانشینی[۵] قابل‌بررسی است. این مقوله به رمزگذاری مفاهیم منفرد[۶] در دستور زبان می‌پردازد. در هم‌ریختی همنشینی[۷] به بررسی تطابق میان صورت[۸] به‌کاررفته و معنا[۹] و مفهوم آن در کلمات تشکیل‌دهندهٔ جمله‌ها پرداخته می‌شود و در هم‌ریختی‌جانشینی[۱۰] به تطابق میان صورت و معنا در مدخل کلمات ذخیره‌شده در ذهن (به‌صورت جانشینی). در این میان، چندمعنایی[۱۱] بحث گسترده‌ای است که به‌جز سطح واژه، در دیگر سطوح زبانی کوچکتر یا بزرگتر از آن نیز قابل‌بررسی است. از دیدگاه رده‌شناسی، در هردو محور همنشینی و جانشینی روش‌های بیان معنا می‌توانند در تعامل با اصل اقتصاد [۱۲] محدود شوند. در ساختارهایی نظیر ضرب‌المثل‌ها که مورد اقبال عامهٔ گویشوران زبان بوده و اکثراً در قالب جمله بیان شده‌اند، می‌توان بستر مناسبی برای تحلیل هم‌ریختی جانشینی فراهم نمود. ضرب‌المثل یا زبانزد عبارتی کوتاه است که بر اساس عقل سلیم یا تجربه، حقیقتی را بیان می‌کند. ضرب‌المثل معمولاً ماهیتی استعاری دارد و به‌عنوان نوعی بیان قالبی شناخته می‌شود (Dundes, 1996: 30). ضرب‌المثل به قصه‌ای عبرت‌آمیز یا گفتاری حکمت‌آمیز اشاره می‌کند و جای توضیح بیشتر را می‌گیرد. از آنجا که مهم‌ترین نقش زبان برقراری ارتباط است، ضرب‌المثل‌ها نقش بسیار مهمی در برقراری ارتباط انسان‌ها با یکدیگر دارند، چرا که ریشهٔ آنها در تاریخ و فرهنگ ملل نهفته است. زبان فارسی یکی از کهن‌ترین زبان‌ها و فرهنگ‌ها در سطح جهان است و به همین دلیل، انواع ضرب‌المثل‌ها را می‌توان در این زبان مشاهده کرد. مسألهٔ اصلی پژوهش آن است که چگونه می‌توان با تحلیل ضرب‌المثل‌های زبان فارسی از دیدگاه رده‌شناختی به مقولهٔ چندمعنایی نحوی پرداخت. ازاین‌رو، پژوهش حاضر در پی یافتن پاسخ به این پرسش‌هاست که براساس رده‌شناسی زبان، چندمعنایی نحوی در هم‌ریختی جانشینی را چگونه می‌توان در ضرب‌المثل‌های فارسی نشان داد و از این منظر، دو اصل تصویرگونگی و اقتصاد در خصوص حرف اضافهٔ «از» چگونه به هم پیوند می‌خورند؟ ابعاد گوناگون مقولهٔ هم‌ریختی در زبان فارسی از دیدگاه رده‌شناسی زبان، همواره از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مطالعهٔ هم‌ریختی جانشینی و مشخصاً نقش روابط چندمعنایی در این حوزه، جای تأمل و بررسی

---

1. typology
2. universals
3. isomorphism
4. syntagmatic
5. paradigmatic
6. individual
7. syntagmatic isomorphism
8. form
9. meaning
10. paradigmatic isomorphism
11. polysemy
12. economy

دارد و نتایج آن می‌تواند نوآوری داشته باشد. ضرورت انجام این پژوهش، هم به‌لحاظ موضوعی و هم با توجه به نوع و جامعیت داده‌ها، برای رده‌شناسان، پژوهشگران زبان و ادبیات فارسی، زبان‌شناسان و مدرسان زبان درخور توجه است.

۲. پیشینه پژوهش

زاهدی و محمدی زیارتی (۱۳۹۰) در پژوهشی شبکهٔ معنایی حرف اضافهٔ «از» را در چارچوب معنی‌شناسی شناختی[۱] بررسی کرده و نشان دادند که بر اساس ملاک‌های تایلر و ایوانز[۲] (2009) برای تعیین مفهوم پیش‌نمونه[۳]، برای حرف اضافهٔ «از» در زبان فارسی نیز می‌توان مفهوم پیش‌نمونه را مشخص کرد. بر این اساس، مفاهیم متمایز این حرف اضافه، مشخص و با توجه به نوع و میزان ارتباط با مفهوم پیش‌نمونه در خوشه‌بندی متفاوت دسته‌بندی و با ساختار شعاعی[۴] به مفهوم مرکزی[۵] متصل شد. چنگیزی و عبدالکریمی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای روند دستوری‌شدگی[۶] حرف اضافهٔ «از» را در زبان فارسی بررسی کرده‌اند. محققان بیان می‌کنند حرف اضافهٔ «از» نقش‌های معنایی متعددی مانند خاستگاه[۷]، جدایی[۸]، سبب[۹]، ابزار[۱۰]، مقایسه[۱۱]، مالکیت[۱۲] و رابطهٔ کل و جزء[۱۳] دارد. این واژه از ریشهٔ hača به معنای «همراهی» باقی مانده و در فرایند دستوری‌شدگی، ابتدا مفهوم همراهی و سپس، مفهوم خاستگاه را پذیرفته است. در دستوری‌شدگی نخستین[۱۴]، انتقال استعاری از همراهی به حوزه‌هایی مانند ابزار، روش و مالکیت انجام شده، در حالی که در دستوری‌شدگی ثانوی[۱۵]، مفهوم‌سازی بر اساس مکان رخداد و مفاهیمی هم‌چون منشأ، مسیر و مقایسه شکل گرفته‌اند. همچنین، مفاهیم جنس و سبب را می‌توان نتیجهٔ انتقال استعاری همراهی یا مفهوم‌سازی مبتنی بر خاستگاه دانست. میرزائی (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که گروه حرف اضافه‌ای «از»، در ساختمان درونی جملات زبان فارسی، به‌طور کلی هفت نقش دستوری متمایز دارد: ۱) سازهٔ موضوع[۱۶] است؛ ۲) افزوده[۱۷] است؛ ۳) بخشی از ساختمان فعل است؛ ۴) وابستهٔ[۱۸] هستهٔ[۱۹] اسمی یا صفتی است؛ ۵) در ساخت مقایسه[۲۰] به‌کار می‌رود؛ ۶) در ساختمان جزئی‌نماها[۲۱] به کار می‌رود و ۷) نقش‌نمای گفتمانی[۲۲] است. محقق بیان می‌دارد با توجه به چندمعنا بودنِ حرف اضافهٔ «از»، در هریک از نقش‌های اشاره‌شده (به‌خصوص در نقش موضوع و افزوده)، دسته‌بندی‌های معناییِ

---

1. cognitive semantics
2. Tyler, A., & Evans, V.
3. prototype
4. radial structure
5. core sense
6. grammaticalization
7. source
8. separation
9. cause
10. instrument
11. comparison
12. possession
13. whole-part
14. primary
15. secondary
16. argument
17. adjunct
18. dependent
19. head
20. comparison
21. quantifiers
22. discourse marker

متنوعی می‌توان درنظر گرفت. گروه حرف اضافه‌ای «از»، در جایگاه موضوع، می‌تواند «پذیرا»[۱]، «بهره‌ور»[۲]، «محرک»[۳]، «تجربه‌گر»[۴]، «دربارگی»[۵]، «منشأ»[۶]، «مبدأ»[۷]، «مسیر»[۸] و «مقدار» [۹]باشد. در جایگاه افزوده، حرف اضافهٔ «از»، می‌تواند مفهوم «زمان»، «ابزار»، «روش»، «علت» و «مکان» را منتقل کند. دهقان و پروینی‌راد (۱۳۹۸) چندمعنایی دو حرف ربط هم‌پایهٔ[۱۰] «اما» و «ولی» را بر اساس انگارهٔ چندمعنایی اصول‌مند/چما[۱۱] ایوانز و گرین[۱۲](2006) بررسی کرده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مفهوم اولیهٔ «اما»، «ولی» است و در شبکهٔ معنایی آن، هشت معنای مجزا و دو خوشهٔ معنایی وجود دارد. خرمایی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی چندمعنایی چهار پیشوند غیرکلامی منفی («ضد»، «بی»، «نا» و «غیر») در زبان فارسی پرداخته‌اند. براساس چارچوب چندمعنایی اصول‌مند تایلر و ایوانز (2009 ;2001)، ابتدا معنای اولیهٔ هر پیشوند مشخص شده و سپس، توضیح داده شده که چگونه حواس غیراولیه از پیشوند اولیه مشتق می‌شوند و از این رو، شبکهٔ معنایی هر پیشوند را به‌عنوان یک مقولهٔ شعاعی[۱۳] نشان می‌دهد. تحلیل داده‌ها بیانگر آن است که چرخش مجازی در دو سطح روی می‌دهد؛ یکی در سطح معنای تکواژ[۱۴]/ پیشوند و دیگری در سطح واژه‌سازی[۱۵]. اعرابی (۱۴۰۲) به بررسی حروف اضافهٔ مرکب از لحاظ چندمعنایی معنی‌شناختی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که براساس معنی اولیه و معانی حاشیه‌ای این حروف اضافه مرکب، گوینده چگونه می‌تواند مفهوم موردنظر خود را به شنونده القا کند. قلی‌پور و همکاران (۱۴۰۳) نشان داده‌اند که در فارسی و انگلیسی، گاه همزمانی کاربرد ارزش‌های تصریفی[۱۶] به‌اجبار به‌گونه‌ای در هم تنیده می‌شود که دیگر قابل‌تفکیک نیستند و هر صورت بیش از یک معنا را در بر می‌گیرد. در این حالت، در واقع با ترکیبی از ارزش‌های تصریفی مواجه هستیم که نوعی همجوشی یا امتزاج[۱۷] را نشان می‌دهند و مشخص نیست که رابطهٔ بین صورت و نقش (معنا) چگونه پیوند می‌خورد که در نهایت با یک صورت مواجه می‌شویم. علیجانی و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله‌ای به بررسی کاربرد حرف اضافهٔ «از» در کتاب‌های درسی مقاطع ابتدایی پرداخته است. داده‌ها از کتاب‌های فارسی، علوم، هدیه‌های آسمانی و مطالعات اجتماعی گردآوری و با رویکردهای پیش‌نمونه‌ای و چندمعنایی شناختی تحلیل شدند. نتایج نشان داده است که این حرف اضافه در معانی متعددی به‌کار می‌رود که مفهوم «جزء کل» بیشترین بسامد را دارد. در پایه‌های اول تا سوم، معنای «متمّم» و در پایه‌های چهارم تا ششم، معنای «جزء کل» پیش‌نمونه است. همچنین، دروس فارسی و هدیه‌های آسمانی بیشتر از معنای «مجاز» و دروس علوم و مطالعات اجتماعی از معنای «جزء کل» استفاده کرده‌اند.

---

1. theme
2. beneficiary
3. stimulus
4. experiencer
5. topic
6. source
7. initial location
8. trajectory
9. extent
10. coordinated
11. principled-polysemy approach
12. Evans, V., & Green, M.
13. radial category
14. morpheme
15. word formation
16. inflectional
17. fusion

رزنباخ[۱] (2011) از دیدگاه شناختی به این موضوع می‌پردازد که چگونه عواملی نظیر جانداری[۲]، مبتداسازی[۳] و روابط ملکی[۴] انتخاب میان این دو را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. با درنظرگرفتن این عوامل که به اصول تصویرگونگی نموداری[۵] (شباهت میان رابطهٔ نشانه‌های زبانی و مرجع‌های آنها) مرتبط هستند، می‌توان استفاده از این دو صورت متفاوت در بافت‌های مختلف را پیش‌بینی کرد. روزنباخ (2011) در پژوهش خود این چنین بیان می‌دارد که با درنظرگرفتن اصل اقتصاد از میان دو ساخت دستوری که دو صورت جایگزین دارند، آن ساختی که نیاز به تلاش ذهنی کم‌تری دارد به ساختی که نیاز به تلاش ذهنی بیشتری دارد ترجیح داده می‌شود. لیم و هانگ[۶] (2020) به بررسی ارتباط میان فاصلهٔ زبانی[۷] و فاصلهٔ مفهومی[۸] در عبارات اسمی زبان انگلیسی می‌پردازند و تمرکز این مطالعه بر نقش توصیف‌کننده‌ها (صفت‌ها و قیدها) در شکل‌گیری اسامی مشتق است. پژوهش بیانگر آن است که هرچه مشخصه‌های هستهٔ اسمی توصیف‌کننده‌ها ذاتی‌تر باشد، به هسته نزدیک‌تر است و هرچه معانی سازه‌های گروه اسمی مشتق درونی‌تر و آمیخته‌تر باشد، فاصلهٔ زبانی میان آنها کم‌تر می‌شود. کریوچن و لاکووا[۹] (2020) به دو فرضیه در مورد تصویرگونگی نحوی در زبان می‌پردازند. نخست اینکه توصیفات نحوی در زنجیره‌های زبان طبیعی یک ساختار ذاتی دارند که هم‌ریخت با نمودهای برخی سازه‌های دیگر دستور یا نظام غیردستوری[۱۰] است؛ و یا در فرض دوم ترتیب خطی تحمیل‌شده به ساختار بندها، هم‌ریخت با نمودهای برخی سازه‌های دیگر دستور یا نظام‌های غیردستوری است. در پژوهش آنها نتایج حاصل، مورد دوم را تأیید می‌کند که به ادعای نویسندگان، این مقاله چشم‌انداز جدیدی در نحو رقم می‌زند. دالیوا[۱۱] (2024) در پژوهش خود به بررسی رویکرد تطبیقی ـ نوع‌شناختی[۱۲] در تحلیل چندمعنایی در اصطلاحات زبان‌شناختی در زبان‌های انگلیسی، ازبکی و روسی می‌پردازد. محقق با استناد به اصول زبان‌شناسی تطبیقی ـ نوع‌شناختی، بر مفاهیمی چون قابلیت مقایسه[۱۳] و کفایت اصطلاح‌شناختی[۱۴] تأکید می‌کند. این پژوهش از طریق مقایسهٔ نظام‌مند و ارزیابی نظام‌های اصطلاحی و واژگان منفرد، به دنبال کشف الگوهای شباهت و تفاوت در ساختارهای واژگانی، معنایی و نحوی اصطلاحات چندمعنایی است.

۳. روش

داده‌های این پژوهش، ضرب‌المثل‌های موجود در کتاب «ضرب‌المثل‌های معروف ایرانی» (۱۳۹۴) اثر مهدی سهیلی است. ضرب‌المثل‌ها در این کتاب بر اساس حروف الفبا طبقه‌بندی و جمع‌آوری شده است. این مجموعه به‌لحاظ موضوعی، همهٔ موضوعات

---

1. Rosenbach, A.
2. animacy
3. topicalization
4. possessive relations
5. diagrammatic iconicity.
6. Lim, J., & Hong, K.
7. linguistic distance
8. conceptual distance
9. Krivochen, D., & Lackova
10. non-grammatical system
11. Dalieva, M.
12. comparative-typological approach
13. comparability
14. terminological adequacy

را شامل می‌شود. این مجموعه شامل بیش از ۱۷۰۰ ضرب‌المثل است و یکی از کامل‌ترین مجموعه ضرب‌المثل‌های موجود محسوب شود. برای انجام پژوهش، با توجه به بسامد رخداد و گسترهٔ کاربرد حرف اضافهٔ «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی نسبت به دیگر حروف اضافه، همین حرف اضافه مدنظر قرار گرفت. در این راستا، ابتدا ضرب‌المثل‌های دارای این حرف اضافه از میان کل داده‌ها بازشناخته و به بررسی معناهای مرتبط آن پرداخته شد. در پی آن، این حرف اضافه به‌لحاظ میزان تطابق میان صورت و معنا از منظر اصل هم‌ریختی مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت، در ارتباط با اصل اقتصاد محک زده شد. پژوهش حاضر، مبتنی بر روش توصیفی ـ تحلیلی است که داده‌های آن به شیوهٔ کتابخانه‌ای جمع‌آوری گردیده و تحلیل و بررسی شده است. از آنجا که داده‌ها مختص به برهه‌ای از زمان نیست این پژوهش، مقطعی محسوب نمی‌شود.

۴. مبانی نظری

در این بخش به مبانی نظری پژوهش در چند زیربخش پرداخته می‌شود.

۴ـ۱. رده‌شناسی، تبیین و انگیزه‌های رقیب

رده‌شناسان در مطالعات رده‌شناسی، همواره سخن از تبیین[1] می‌گویند. کوشش برای یافتن علت ذیل مبحث کلی تبیین قرار می‌گیرد. تبیین به معنای یافتن چرایی وجود پدیده‌های زبانی در زبان‌هاست. حال آنکه، در رده‌شناسی تبیین‌های متنوعی مورد استناد است و گاه بیش از یک نیرو یا انگیزه در شکل‌دهی زبان یا تغییرات آن دخیل‌اند. گویی این نیروها در رقابت‌اند و نتیجهٔ این رقابت در بحث انگیزه‌های رقیب[2] قابل بررسی و تأمل است. اقتصاد و تصویرگونگی دو نمونه از این انگیزه‌ها محسوب می‌شوندکه برای رسیدن به تبیین در رقابت‌اند. مطابق دیدگاه کرافت[3] (2012: 102)، در بحث انگیزه‌های رقیب می‌توان به عملکرد اصلی دو انگیزه/اصل اقتصاد و تصویرگونگی پرداخت. او بیان می‌کند که الگوی بینازبانی که به‌عنوان نشانداری رده‌شناسی یا به‌طور دقیق‌تر، رمزگذاری ساختاری توصیف می‌کند، نتیجهٔ انگیزه‌های اقتصاد و تصویرگونگی است. انگیزه‌های رقیب نقش مهمی در فرایند یادگیری زبان و تغییر زبان ایفا می‌کنند. اصولی مانند اصل اقتصاد و تصویرگونگی می‌توانند با یکدیگر در تضاد باشند و از این رو، هیچ نظام دستوری نمی‌تواند به‌طور کامل تمامی آنها را برآورده کند. این تضاد باعث تغییر زبان در طول زمان می‌شود و به تنوع ساختاری مشاهده‌شده در زبان‌های مختلف جهان کمک می‌کند. رقابت بین اصل اقتصاد و تصویرگونگی در زبان‌ها منجر به تنوع در نحوهٔ بیان مفاهیم مختلف می‌شود. یک بیان اقتصادی ممکن است فاقد تصویرگونگی باشد، زیرا برخی عناصر معنی را نادیده می‌گیرد. در حالی که یک بیان تصویرگونه ممکن است صرفه‌جویی نکند و تمام عناصر معنی را به‌طور کامل بیان کند. این رقابت توضیح می‌دهد که چگونه زبان‌ها در طول زمان تغییر کرده و اشکال مختلفی از بیان مفاهیم را توسعه می‌دهند.

---

[1]. explanation
[2]. competing motivations
[3]. Croft, W.

۴ـ۱ـ۱. انگیزه اقتصاد (اصل اقتصاد)

اصل اقتصاد (کم‌کوشی) در زبان‌شناسی یکی از اصول بنیادین و عامل دگرگونی زبان و توجیه بسیاری از پدیده‌ها و تحولات زبانی است. تیغ اکام[1] در زبان‌شناسی به‌عنوان اصل کم‌کوشی در زبان یا اصل اقتصاد زبانی پذیرفته شده است. به عبارت دیگر، اقتصاد اصلی است که بیان می‌دارد عبارات می‌توانند تا حد ممکن به حداقل برسند. این مفهوم در نظریه‌های زبانی متعدد بیان گردیده است.

۴ـ۱ـ۲. تصویرگونگی

تصویرگونگی به رابطهٔ میان ساخت معنایی و مفهومی زبان با ساخت دستوری اشاره دارد. هرچه مفاهیم پیچیده‌تر باشند، ساخت دستوری نیز پیچیده‌تر می‌شود. به همین دلیل، صورت جمع اسم‌ها از صورت مفرد آنها مشتق می‌شود، زیرا مفهومی پیچیده‌تر دارد. شکل آرمانی این است که میان ساخت مفهومی و دستوری رابطهٔ یک‌به‌یک باشد، اما این امر مستلزم افزایش بی‌پایان واژگان است که با اصل اقتصاد زبانی در تعارض قرار می‌گیرد (Croft, 2012: 101). در دیدگاه کرافت، تصویرگونگی و اقتصاد زبانی دو نیروی رقابتی هستند که ساختار زبان را شکل می‌دهند و تصویرگونگی نقطهٔ تلاقی زبان و جهان واقعیت است. دبیرمقدم (۱۳۷۸: ۴۹) تصویرگونگی را نوعی تطابق میان برجستگی‌های صوری و کلامی می‌داند. به اعتقاد وی هر چه در بافت، عنصری زبانی به‌گونه‌ای برجسته، گزارش‌گر مثلاً حادثه‌ای باشد، این برجستگی نقشی، کلامی و کاربردشناسی در صورت آن عنصر نیز با حضور نشانه‌ها، علائم و شاخص‌های صوری آشکار می‌شود و بر عکس، هر چه برجستگی نقشی، کلامی و کاربردشناسی آن عنصر کم‌تر باشد، صورت نیز به تبع آن، از نشانه‌ها، علائم و شاخص‌های کم‌تری برخوردار خواهد بود. تصویرگونگی یعنی قائل‌شدن رابطهٔ یک‌به‌یک بین ساخت مفهومی و ساخت نحوی؛ بدین معنا که هرچه ساخت مفهومی افزایش می‌یابد، به‌تبع آن ساخت نحوی نیز افزایش می‌یابد (قلی‌پور و کاظمی، ۱۴۰۱).

۴ـ۱ـ۲ـ۱. هم‌ریختی

همان‌طور که پیشتر اشاره گردید، کرافت (2012: 102) در چارچوب رده‌شناسی به تصویرگونگی پرداخته است. تصویرگونگی تقارن عبارت‌های دستوری را هم در رمزگذاری و هم در توانش رفتاری برمی‌انگیزد. زیرگروهِ تصویرگونگی که به رمزگذاری مفاهیم منفرد در دستور زبان می‌پردازد، ایزومورفیسم یا هم‌ریختی نامیده می‌شود. هم‌ریختی در زبان‌های انسانی به دوشکل رخ می‌دهد. نوع اول هم‌ریختی همنشینی است که در مطابقت صورت‌ها و معانی موجود در ترکیب کلمات و وندها در یک جمله است. برآیند رقابت هم‌ریختی همنشینی و اقتصاد زبانی طیفی از روابط ممکن یا ناممکن (نادر) میان صورت و معنی را شکل می‌دهد. این نوع هم‌ریختی، هم‌ریختی همنشینی نامیده می‌شود. رمزگذاری ساختاری تا حدی توسط هم‌ریختی همنشینی ایجاد می‌شود. می‌توان مطابقت صورت ـ معنا در جملهٔ انگلیسی "This car runs" را اینگونه نشان داد: به‌عنوان مثال، در مورد تکواژ s- باید گفت که این تکواژ اقتصادی است، زیرا یک صورت است که برای بیان سه معنا (کارکرد) به کار می‌رود؛ تکواژ نشانگر سوم شخص حال ساده به‌ترتیب به مقوله‌های شمار (مفرد)، شخص (سوم) و زمان (حال ساده) اشاره می‌کند. واقعیتی که رخ داده آن است که این تکواژ تصویرگونگی را فدا کرده تا اقتصاد را احراز کند؛ یعنی با تخطی از اصل تصویرگونگی به احراز اصل اقتصاد رسیده است. نوع دوم، هم‌ریختی جانشینی است که موضوع اصلی مقاله حاضر است و ارتباط آن با اصل اقتصاد را در تیتر ذیل جداگانه آورده‌ایم.

---

[1]. Occam's razor

۴-۱-۲-۲. هم‌ریختی جانشینی و اقتصاد

زمانی‌که تطابق میان صورت و معنا در مدخل کلمات ذخیره‌شده در ذهن است (به‌صورت جانشینی) با هم‌ریختی جانشینی مواجه هستیم. در این مورد نیز، روش‌های بیان معنای کلمات توسط اقتصاد و تصویرگونگی محدود می‌شوند. در هم‌ریختی جانشینی بحث روابط واژگانی مطرح می‌شود که شامل هم‌معنایی[۱]، تک‌معنایی[۲]، هم‌نامی[۳]، چندمعنایی[۴] و چندمعنایی‌نحوی است، با توجه به هدف پژوهش حاضر که به مقولهٔ چندمعنایی می‌پردازد، به این مقوله اشاره می‌شود.

- **چندمعنایی**

واژهٔ چندمعنا واژه‌ای است که چندمعنای مرتبط با هم دارد. گویشوران هر زبان در دایرهٔ واژگانی ذهنی خود برای یک واژه معانی مختلفی دارند و در بافت مناسب زبانی از آن بهره می‌برند و یا معنی درست را از بافت استنباط می‌کنند. در بسیاری از موارد تفکیک واژه‌های چندمعنی از واژه‌های تک‌معنی با قطعیت بیان نمی‌شود. در این موارد، برخی از زبان‌شناسان معتقدند که چندمعنایی محصول بافت‌های مختلف است و نه خود واژه؛ البته برای تشخیص چندمعنایی از تک‌معنایی آزمون‌هایی مطرح شده است که نتیجه آنها همواره دقیق نیست. چندمعنایی پدیده‌ای چندوجهی است و صرفا در قالبی خاص و به سادگی تعریف و تشریح نمی‌شود.

- **چندمعنایی نحوی**

کرافت در مورد چندمعنایی این‌گونه بیان می‌کند که در این رابطه، چند معنای مرتبط با یک صورت بیان می‌شوند. این رابطه هم اقتصادی است و هم تصویرگونه، زیرا در این مورد معانی با یکدیگر مرتبط هستند. به‌عنوان مثال، تکواژ 'to' در زبان انگلیسی می‌تواند در موارد زیر به کار رود:

ـ یک مکان (مثال ۱):

1) I drove to Chicago.

ـ دریافت‌کننده (مثال ۲):

2) I gave the package to you yesterday.

و یا مخاطب (مثال ۳):

3) I told the story to my brother.

(Croft, 2012: 105)

در چندمعنایی نحوی، چندین ساخت نحوی در یک ویژگی اشتراک دارند. به‌عنوان مثال، در زبان ماکوآ[۵] تمامی ساختارهای استخراجی، مجموعه‌ای یکسان از پسوندهای وجهی را شامل می‌شوند و در تمامی آنها به‌جز در بندهای موصولی[۶] جایگاه اطلاع نو[۷]

---

[1]. synonymy
[2]. monosemy
[3]. homonymy
[4]. polysemy
[5]. Makua
[6]. relative clause
[7]. new information

در جایگاه پایانی و پس از فعل است. همچنین، به عنوان مثال می‌توان نمونهٔ دیگری از چندمعنایی نحوی را در مثال‌های ۴ و ۵ مشاهده نمود:

4) If it had been otherwise, I would have told you. (= had it been otherwise, I would have told you).

'if' در زبان انگلیسی کارکرد شرطی[1] دارد و شرطی‌ساز است. در فارسی و بیشتر زبان‌ها نیز همین گونه است.

5) Mary does not know if I will rain today (= Will it rain today?).

'if' در این جمله کارکرد شرطی ندارد و به نوعی استفهام‌سازی کرده و پرسش غیرمستقیم[2] را مطرح می‌کند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، جمله علامت پرسشی هم ندارد و این مسأله نشانگر پرسش غیرمستقیم است. از این رو، ملاحظه می‌کنیم که 'if' در زبان انگلیسی دو کارکرد دارد: شرطی‌سازی و استفهام‌سازی (پرسشی غیرمستقیم). بنابراین، در زبان انگلیسی شرطی‌سازی و استفهام‌سازی در کارکردی هستند که باهم عجین هستند و دو نقش مرتبط محسوب می‌شوند، اما این دو نقش با یک صورت 'if' بازنمایی می‌شوند. این مثال نمونهٔ دیگری از چندمعنایی‌نحوی است. تمامی احتمالات منطقی بیان معنا توسط صورت در هم‌ریختی جانشینی و چگونگی برانگیختگی آنها در جدول ۱ از کرافت (2012: 106) آورده شده است.

جدول ۱. ارتباط صورت-معنی ممکن در هم‌ریختی جانشینی برگرفته از کرافت (2012: 106)

	صورت (ها)	معنا (ها)	تصویرگونگی	اقتصاد
هم‌معنایی	>۱	۱	خیر	خیر
تک‌معنایی	۱	۱	بله	خیر
هم‌نامی	۱	>۱ (نامرتبط)	خیر	بله
چندمعنایی (و چندمعنایی نحوی)	۱	>۱ (مرتبط)	بله	بله

۵. تحلیل داده‌ها

در این قسمت از پژوهش، با تأمل در مجموعهٔ ضرب‌المثل‌های حاوی حرف اضافهٔ «از»، به مقولهٔ چندمعنایی نحوی در هم‌ریختی جانشینی می‌پردازیم و برآنیم تا ارتباط بین صورت و معنا را در خصوص این حرف اضافه و چندمعنایی (نوعی از روابط واژگانی)، محک بزنیم. در داده‌های ذیل، نخست به کشف معناهای متنوع، اما مرتبط این حرف اضافه می‌پردازیم تا در پی آن، معناها را طبقه‌بندی کرده و سپس، بر اساس سازوکارهای مطرح در بحثِ هم‌ریختی جانشینی به تحلیل آنها بپردازیم. به دلیل محدودیت مقاله، در هر دستهٔ معنایی تنها به ذکر ۱۰ نمونه بسنده می‌کنیم و تعداد کامل هر دسته را در جدول آماری نهایی می‌آوریم.

الف) سبب و علت: حرف اضافهٔ «از» در ضرب‌المثل «از بی‌کفنی زنده‌ایم» سبب و علت را نشان می‌دهد. در ضرب‌المثل‌های جدول ۲ این حرف اضافه همین معنا را متبادر می‌کند. در این ضرب‌المثل‌ها رابطهٔ بین صورت و معنا یک‌به‌یک است. به عبارتی دیگر، در همهٔ آنها با یک صورت «از» و یک معنا (سبب و علت) مواجه هستیم.

---

[1]. conditional
[2]. indirect

جدول ۲. ارتباط صورت (حرف اضافه «از») و معنا (سبب و علت) در هم‌ریختی جانشینی

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۱	از بی‌کفنی زنده‌ایم	۱	سبب و علت
۲	از تنگی چشم پیل معلومم شد آنان‌که غنی‌ترند محتاج‌ترند	۱	سبب و علت
۳	از درد لاعلاجی به خر می‌گه خانم باجی	۱	سبب و علت
۴	به یکی گفتند بابات از گرسنگی مرد. گفت: داشت و نخورد؟	۱	سبب و علت
۵	تو که نی زن بودی چرا آقا دائیت از حصبه مرد؟	۱	سبب و علت
۶	خانه‌نشینی بی‌بی از بی‌چادریست	۱	سبب و علت
۷	نیش عقرب نه از ره کین است اقتضای طبیعتش اینست	۱	سبب و علت
۸	هرچه هست از قامت ناساز بی‌اندام ماست	۱	سبب و علت
۹	هر دودی از کباب نیست	۱	سبب و علت
۱۰	یکی‌می‌مرد ز درد بینوایی یکی‌می‌گفت خانوم زردک می‌خوایی	۱	سبب و علت

در ضرب‌المثل‌های جدول ۲، از حرف اضافهٔ «از» برای بیان سبب و علت استفاده شده است. این ضرب‌المثل‌ها بر وجود رابطهٔ علت و معلولی بین دو پدیده یا وضعیت تأکید دارند. در اینجا، «از» نشان‌دهنده منشأ یا علت چیزی است که نتیجه یا پیامدی خاص دارد. صورت لفظ «از» است و معنا سبب و علت و در پیکرهٔ پژوهش، ۲۰ ضرب‌المثل در این دستهٔ معنایی قرارگرفت.

ب) آغاز زمانی: با تأمل در داده‌ها، برای حرف اضافهٔ «از» معنای مرتبط دیگری به صورت ذیل قابل اعتناست: در ضرب‌المثل «بعد از چهل‌سال گدایی، شب جمعه را گم کرده»، حرف اضافهٔ «از» بیانگر آغاز یا شروع زمان است. در جدول ۳، این حرف اضافه بیانگر آغاز است که به سرمنشأ زمانی اشاره دارد.

جدول ۳. ارتباط صورت (حرف اضافه «از») و معنا (آغاز زمانی) در هم‌ریختی جانشینی

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۱	بعد از چهل سال گدایی، شب‌جمعه را گم کرده	۱	آغاز زمانی
۲	پس از قرنی شنبه به نوروز می‌افته	۱	آغاز زمانی
۳	پیراهن بعد از عروسی برای گل منار خوبه	۱	آغاز زمانی
۴	خر ما از کرّگی دم نداشت	۱	آغاز زمانی
۵	قبای بعد از عید برای گل منار خوبه	۱	آغاز زمانی
۶	کلاغ از وقتی بچه‌دار شد شکم سیر به خود ندید	۱	آغاز زمانی
۷	نوشدارو بعد از مرگ سهراب	۱	آغاز زمانی
۸	بعد از هفت کرّه ادعای بکارت	۱	آغاز زمانی
۹	پیش از آخوند منبر نرو	۱	آغاز زمانی
۱۰	علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد.	۱	آغاز زمانی

حرف «از» در هر حالت زمانی به‌عنوان نشانه‌ای از مبدأ یا نقطه آغاز به کار می‌رود. این نقش به‌طور مستقیم در انتقال معنای حرکت، تغییر، یا شروع است.

ج) آغاز مکانی: در ضرب‌المثل «درویش از ده رانده، ادعای کدخدایی کند»، حرف اضافهٔ «از» بیانگر مکان است. در «هرکس از هرجا رونده است با ما برادرخوانده است»، «از هر جا» به مکان دلالت می‌کند و از «هرجا رونده» به آغاز رفتن اشاره دارد. لذا، در مجموع، آغاز مکانی را نشان می‌دهد. در ضرب‌المثل‌های ذکرشده در جدول ۴، این حرف اضافه بیانگر همین معنی است.

جدول ۴. ارتباط صورت (حرف اضافهٔ «از») و معنا (آغاز مکانی) در هم‌ریختی جانشینی

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۱	درخت اگر متحرک شدی زجای به‌جای نه جور اره کشیدی و نه جفای تبر	۱	آغاز مکانی
۲	درویش از ده رانده، ادعای کدخدایی کند	۱	آغاز مکانی
۳	دلو همیشه از چاه درست درنمی‌یاد	۱	آغاز مکانی
۴	سرناچی کم بود یکی هم از غوغه اومد	۱	آغاز مکانی
۵	ضرر را از هر جا جلوشو بگیری منفعته	۱	آغاز مکانی
۶	گر بری گوش و گر زنی دمبم بنده از جای خود نمی‌جنبم	۱	آغاز مکانی
۷	گوشت را از ناخن نمی‌شه جدا کرد	۱	آغاز مکانی
۸	گوشت را از بغل گاو باید برید	۱	آغاز مکانی
۹	نفسش از جای گرم درمیاد	۱	آغاز مکانی
۱۰	هرکس از هرجا رونده است با ما برادرخوانده است	۱	آغاز مکانی

در ضرب‌المثل‌های جدول ۳ و نیز ۴، صورت (از) دارای یک معناست. به همین ترتیب، سعی می‌کنیم با بررسی معانی متعدد این حرف اضافه بررسی کنیم که آیا بین معانی مختلف دیگر آن هم ارتباطی وجود دارد یا خیر.

د) مبدأ و مسیر: در خلال کشف معانی مشخص شد که در برخی موارد این حرف اضافه معنای مبدأ و مسیر را به همراه دارد. ۱۵ ضرب‌المثل در این دسته قرارگرفت. این معنا برای حرف اضافهٔ «از» در نمونه‌های مندرج در جدول ۵ مشهود است.

جدول ۵. ارتباط صورت (حرف اضافهٔ «از») و معنا (مبدأ و مسیر) در هم‌ریختی جانشینی

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۱	آب از سرش گذشته	۱	مبدأ و مسیر
۲	آواز دهل شنیدن از دور خوشه	۱	مبدأ و مسیر
۳	ز آب خرد، ماهی خرد خیزد نهنگ آن به که از دریا گریزد	۱	مبدأ و مسیر
۴	از دور دل می‌بره از جلو زهره رو	۱	مبدأ و مسیر
۵	بوجارلنجونه، از هر طرف باد بیاد، بادش می‌ده	۱	مبدأ و مسیر

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۶	تا تریاق از عراق آرند، مارگزیده مرده باشد	۱	مبدأ و مسیر
۷	خر گچ‌کش روز جمعه از کوه سنگ می‌آره	۱	مبدأ و مسیر
۸	عاقل به کنار آب تا پل می‌جست دیوانهٔ پابرهنه از آب گذشت	۱	مبدأ و مسیر
۹	از حق تا ناحق چهار انگشت فاصله است	۱	مبدأ و مسیر
۱۰	از تو حرکت از خدا برکت	۱	مبدأ و مسیر

همان‌طور که ذکر شد، حرف اضافهٔ «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی گاه برای بیان مبدأ و مسیر به‌کار می‌رود. در این کاربرد، «از» نقطهٔ شروع و مبدأ حرکت را مشخص می‌کند و در معنای مسیر، نقطهٔ حرکت، انتقال و گذرگاه به کار می‌رود. این معنا به‌طور دقیق با کاربرد «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی جدول ۵ هماهنگ است. در ضرب‌المثل‌های جدول ۵، حرف اضافهٔ «از» مانند یک تصویر یا نمایه، مفهوم انتزاعی رابطه را به شکلی ملموس‌تر نشان می‌دهد؛ یعنی وقتی «از» را در ترکیب با عناصر مختلف جمله/ضرب‌المثل به کار می‌بریم، مانند تصویری عمل می‌کند که در هر بافت، نوعی از رابطه را به ذهن متبادر می‌سازد؛ به عنوان مثال، «از دور دل می‌بره، از جلو زهره رو» تصویر آغاز حرکت از مبدأ را در ذهن می‌نشاند. ۲۱ ضرب‌المثل در این دسته قرارگرفت. در زمینهٔ تصویرگونگی، این حرف اضافه در این ضرب‌المثل‌ها یک صورت (از) دارد و یک معنا که همان مبدأ و مسیر است. لذا، بر اساس آنچه که کرافت (2012) مطرح کرده است، در این موارد رابطهٔ تصویرگونگی برقرار است.

ه) عامل (ابزاری): در ضرب‌المثل‌های جدول ۶، معنا برخاسته از نقش ابزار در بیان چگونگی انجام عمل یا دستیابی به نتیجه است. در واقع، به عامل و ابزاری اشاره می‌شود که سبب تحقق فعل یا سرمنشأ انجام آن است.

جدول ۶. ارتباط صورت (حرف اضافهٔ «از») و معنا (عامل ابزاری) در هم‌ریختی جانشینی

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۱	از دست پس می‌زنه با پا پیش می‌کشه	۱	عامل (ابزاری)
۲	کوزه‌گر از کوزهٔ شکسته آب می‌خوره	۱	عامل (ابزاری)
۳	مار خیلی از پونه خوشش می‌یاد دم لونه‌شم سبز می‌شه	۱	عامل (ابزاری)
۴	مارگزیده از ریسمان سیاه و سفید می‌ترسه	۱	عامل (ابزاری)
۵	آب از دستش نمی‌چکه	۱	عامل (ابزاری)
۶	یک ارزن از دستش نمی‌ریزه	۱	عامل (ابزاری)
۷	گل زن و شوهر را از یک تغار برداشتند	۱	عامل (ابزاری)
۸	خرج که از کیسهٔ مهمان بود حاتم طائی شدن آسان بود	۱	عامل (ابزاری)
۹	لیلی را از چشم مجنون باید دید	۱	عامل (ابزاری)

با توجه به جدول ۶، در ضرب‌المثل «از دست پس می‌زنه با پا پیش می‌کشه»، با کاربرد حرف اضافهٔ «از» «دست» به‌مثابه ابزاری تلقی می‌شود که سرمنشأ حرکت پس زدن و «پا» بیانگر ابزاری است که عامل و سرمنشأ عمل پیش‌کشیدن است. با وجود این، این ابزار همان نیروی محرکه و آغازگرِ عمل است. ۲۳ ضرب‌المثل در این دستهٔ معنایی قرارگرفت. تأمل بیشتر در داده‌ها نشان می‌دهد که معنای «از» به موارد یادشده محدود نمی‌شود و با گسترهٔ معنایی وسیع‌تری مواجه هستیم.

و) مبدأ و خاستگاه: در طبقهٔ معنایی دیگری، «از» بر مفهوم مبدأ و خاستگاه دلالت دارد. این کاربرد نیز در اصل، نشان‌دهندهٔ نقشی است که این حرف اضافه در تعیین نقطهٔ آغاز یا منشأ یک عمل، حالت، یا رویداد ایفا می‌کند. یعنی، «از» در این موارد به‌عنوان نشانه‌ای برای اشاره به سرچشمه یا محل اولیهٔ رخدادها و یا همان سرمنشأ جریان‌ها به کار می‌رود. نمونه‌هایی از کاربرد حرف اضافهٔ «از» در معنای مبدأ و خاستگاه در جدول ۷ قید شده است:

جدول ۷. ارتباط صورت (حرف اضافه «از») و معنا (مبدأ و خاستگاه) در هم‌ریختی جانشینی

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۱	آب از سرچشمه گله	۱	مبدأ و خاستگاه
۲	از نوکیسه قرض مکن قرض کردی خرج نکن	۱	مبدأ و خاستگاه
۳	بز گر از سرچشمه آب می‌خوره	۱	مبدأ و خاستگاه
۴	کف دستی که مو نداره از کجاش می‌کنند	۱	مبدأ و خاستگاه
۵	کوزهٔ خالی زود از لب بام می‌افته	۱	مبدأ و خاستگاه
۶	ماهی را هر وقت از آب بگیری تازه است	۱	مبدأ و خاستگاه
۷	دود از کنده بلند می‌شه	۱	مبدأ و خاستگاه
۸	مرغ زیرک که می‌رمید از دام با همه زیرکی به دام افتاد	۱	مبدأ و خاستگاه
۹	زبان خوش، مار را از سوراخ بیرون می‌آورد	۱	مبدأ و خاستگاه
۱۰	از اونجا مونده از اینجا رونده	۱	مبدأ و خاستگاه

ملاحظه می‌شود که در ضرب‌المثل «هنوز سر از تخم بیرون نیاورده» حرف اضافهٔ «از» بر مفهوم مبدأ و خاستگاه دلالت دارد. این کاربرد، به‌طور خاص به نقطهٔ آغاز یک حرکت، تغییر، یا وضعیت اشاره می‌کند. در اینجا، «از تخم» نشان‌دهندهٔ نقطهٔ شروع یا سرچشمه‌ای است که حرکت (بیرون آمدن) از آن آغاز می‌شود. در واقع، «از» برای نشان دادن مبدأ به کار رفته است و مفهوم اصلی را حول محور خاستگاه وضعیت اولیه (درون تخم) منتقل می‌کند. این نقش معنایی در ضرب‌المثل‌های مندرج در جدول ۷ برجسته است. حرف اضافهٔ «از» در اینجا نشان‌دهندهٔ ارتباط یک‌به‌یک میان صورت زبانی و مفهوم است. ۴۲ ضرب‌المثل در این دسته قرارگرفت.

ز) عامل (فاعلی): علاوه‌بر معانی‌ای که تاکنون برای حرف اضافهٔ «از» ذکر شد، ادامهٔ بررسی‌ها، ما را به سوی آخرین معنای متفاوت، اما مرتبط در پیکرهٔ زبانی، سوق می‌دهد. در داده‌های جدول ۸، حرف اضافهٔ «از» بر مفهوم عامل دلالت دارد. این کاربرد،

به نقش این حرف اضافه در معرفی عامل یا نیرویی اشاره دارد که عمل یا نتیجه را سبب می‌شود. به عبارت دیگر، «از» در این ضرب‌المثل‌ها به‌عنوان نشانه‌ای برای معرفی عاملی به کار می‌رود که نقش تعیین‌کننده‌ای در وقوع رخداد یا ایجاد وضعیت دارد.

جدول ۸. ارتباط صورت (حرف اضافهٔ «از») و معنا (عامل فاعلی) در هم‌ریختی جانشینی

ردیف	ضرب المثل	صورت	معنا
۱	آبی از او گرم نمی‌شه	۱	عامل (فاعلی)
۲	از این دم‌بریده هر چی بگی برمی‌آد	۱	عامل (فاعلی)
۳	خوشا چاهی که آب از خود برآرد	۱	عامل (فاعلی)
۴	دو خرس بچه از یک مرغ پیدا می‌شوند، یکی ترکی می‌خونه، یکی فارسی	۱	عامل (فاعلی)
۵	من از بیگانگان هرگز ننالم که با من هر چه کرد آن آشنا کرد	۱	عامل (فاعلی)
۶	هر چه از دزد موند، رمال برد	۱	عامل (فاعلی)
۷	خر از لگد خر ناراحت نمی‌شه	۱	عامل (فاعلی)
۸	خری که از خری وابمونه باید یال و دمشو برید	۱	عامل (فاعلی)
۹	از این امامزاده کسی معجزه نمی‌بینه	۱	عامل (فاعلی)
۱۰	گفت: استاد شاگردان از تو نمی‌ترسند. گفت: من‌هم از شاگردها نمی‌ترسم	۱	عامل (فاعلی)

ضرب‌المثل «خوشا چاهی که آب از خود برآرد» به چاهی اشاره دارد که خود عامل وجود/تولید آب باشد. «من از بیگانگان هرگز ننالم» به این معناست که من از عامل بیگانه ناراحت نیستم. در ضرب‌المثل «از این دم‌بریده هر چی بگی برمی‌آد»، «این دم‌بریده» عامل انجام هرکاری است. ۲۵ ضرب‌المثل هم در این دسته قرارگرفت. با دقت در معانی فهرست‌شده برای این حرف اضافه که در ۷ جدول مجزا ذکر گردیده‌اند و با استناد به مبانی مطرح‌شده دربارهٔ چندمعنایی و مشخصاً چندمعنایی نحوی، می‌توان چنین استنباط نمود که حرف اضافهٔ «از» دارای گستره یا سلسله معانی پیوسته است و همه این معناها به نوعی به هم مرتبط‌اند. برای مثال، در ضرب‌المثل «علاجی بکن کز دلم خون نیاید» این حرف اضافه هم نشانگر مبدأ و خاستگاه است و هم می‌تواند ابزار را نشان دهد. حتی می‌تواند عامل ریختن خون و همچنین، سرآغاز یا سرمنشأ آن باشد. به همین صورت، در «آب از دستش نمی‌چکه» هم ابزار است و هم می‌تواند مبدأ و خاستگاه و یا عامل چکیدن باشد. حتی می‌تواند مبدأ و مسیر را بازنمایی کند؛ یعنی مسیر چکه کردن از دست شروع می‌شود یا حتی منشأ می‌گیرد. پس با یک شبکه معنایی واحد مواجه هستیم که از طیفی از معانی نزدیک به هم تشکیل شده است. بدون تردید، این معانی با یکدیگر همپوشانی دارند و همانند اعضای یک زنجیر به هم وصل شده و به‌مثابهٔ ریسمانی واحدند. این وضعیت مؤید وجود چندمعنایی است و چون حرف اضافه مقوله‌ای ماهیتاً نحوی است، چندمعنایی نحوی «از» به تأیید می‌رسد. این معانی شامل «سبب و علت»، «آغاز مکانی»، «آغاز زمانی»، «مبدأ و مسیر»، «مبدا و خاستگاه»، «عامل (ابزاری)» و «عامل(فاعلی)» هستند که در جدول ۹ ذیل آمده است. در همه موارد ذکر شده یک اشتراک معنایی وجود دارد. بدین صورت که با گسترهٔ معنایی پیوسته‌ای مواجهیم که در نهایت به یک مفهوم مشترک دلالت می‌کند. این جدول نشان می‌دهد که هم‌ریختی جانشینی در چندمعنایی نحوی حرف اضافه «از» می‌تواند معانی مرتبطی را منعکس کند. کرافت (2012: 108) چندمعنایی را در شرایطی مشابه تعریف می‌کند که بر اساس آن، چندین ساخت نحوی در یک ویژگی اشتراک داشته باشند. در این

مورد می‌توان گفت که این اشتراک معنایی همان «سرمنشأ» است. لذا، به جای آن‌که ارتباط صورت ـ معنا را یک به هفت بدانیم، همین وجه اشتراک معنایی را مدنظر قرار می‌دهیم. با عنایت به مفهوم اصلی موجود در چندمعنایی که همان «معناهای مرتبط» است، می‌توان ادعا نمود که شواهد برگرفته از ضرب‌المثل‌های جدول‌های ۱ تا ۸ پژوهش حاضر به بازنمایی این معانی مرتبط و با استناد به وجود ارتباط صورت ـ معنا به شکل یک‌به‌یک، بر وجود تصویرگونگی مهر تأیید می‌زنند.

با توجه به سازوکارهای نظری مطرح به‌لحاظ تطابق در اصل تصویرگونگی و اقتصاد، می‌توان گفت یک صورت بیانگر مفاهیم مختلف، ولی مرتبط به هم است و چنین این صورتی هم تصویرگونه و هم اقتصادی است. لذا، حرف اضافهٔ «از» که در این ضرب‌المثل‌ها با یک صورت به معانی مرتبطی اشاره کرده است، هم تصویرگونه است و هم اقتصادی در نظر گرفته می‌شود.

حرف اضافهٔ «از» معرف ساختاری است که به صورت یک شبکهٔ معنایی واحد عمل می‌کند. از سوی دیگر، اقتصادی بودن در اینجا به این معناست که یک صورت زبانی واحد (حرف اضافهٔ «از») می‌تواند به جای استفاده از کلمات و عبارات متعدد برای هر مفهوم، به تنهایی وظیفهٔ بیان انواع معانی را به عهده بگیرد. این ویژگی باعث می‌شود زبان ساده‌تر باشد، چرا که بدون نیاز به ساختارهای پیچیده‌تر، می‌توان انواع ارتباطات را با یک ابزار مشترک و اقتصادی (حرف «از») برقرار کرد. به این ترتیب، ساختار زبانی «از» با بهره‌گیری از هر دو اصل تصویرگونگی و اقتصاد، در عین ایجاد ارتباطات معنایی پیچیده و متنوع، از پیچیدگی ساختاری اضافی نیز پرهیز می‌کند. هایمن[1] (1983) معتقد است این دو اصل می‌توانند همسو باشند و یا گاه در تقابل با یکدیگر قرار گیرند. در جدول ۹، نتایج آماری حرف اضافهٔ «از» به‌تفکیک برای هریک از معانی مرتبط فهرست شده و نسبت به کل پیکره مشخص شده است.

جدول۹. هم‌ریختی جانشینی در چندمعنایی نحوی حرف اضافهٔ «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی

هم‌ریختی جانشینی	حرف اضافه	صورت	معنا در شبکه معنایی ۱ < (مرتبط)	تعداد	احراز اصل تصویرگونگی	احراز اصل اقتصاد
چندمعنایی نحوی	از	۱	سبب و علت	۲۰	✓	✓
			آغاز زمانی	۱۲		
			آغاز مکانی	۱۴		
			مبدأ و مسیر	۲۱		
			عامل (ابزاری)	۲۳		
			مبدأ و خاستگاه	۴۲		
			عامل (فاعلی)	۲۵		
			مجموع ضرب‌المثل‌های دارای معنای مرتبط «از»	۱۵۹		
ضرب‌المثل‌های دارای معنای نامرتبط				۲۲۹		
ضرب‌المثل‌های کل پیکره				۱۷۰۰		

[1]. Haiman, J.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر در زمینهٔ هم‌ریختی جانشینی به چندمعنایی نحوی حرف اضافهٔ «از» در ضرب‌المثل‌های فارسی پرداخت. نتایج تحلیل‌های انجام‌شده نشان داد که این حرف اضافه بیانگر سلسلهٔ معانی پیوسته شامل «سبب و علت»، «آغاز مکانی»، «آغاز زمانی»، «مبدأ و مسیر»، «مبدأ و خاستگاه»، «عامل (ابزاری)» و «عامل (فاعلی)» است. در این ضرب‌المثل‌ها شاهد چندمعنایی نحوی هستیم و از نظر هم‌ریختی جانشینی ارتباط یک صورت با بیش از یک معنی مرتبط یعنی ۱< (مرتبط) را نشان دادیم و نتیجه گرفتیم که این نوع ارتباط هم تصویرگونه و هم اقتصادی است. این پژوهش نشان داد که چگونه این حرف اضافه در قالب‌های مختلف توانسته معانی متنوع و چندلایه‌ای را بازتاب دهد. این انعطاف‌پذیری معنایی به نوعی بر پیچیدگی و ظرفیت‌های نهفته در زبان فارسی دلالت دارد و نشان می‌دهد که حرف اضافه‌ای مانند «از» می‌تواند هم در نقش توضیح‌دهندهٔ علت ظاهر شود و هم مفاهیمی چون مسیر و عامل را منتقل کند. به‌طور دقیق‌تر، هر یک از این کاربردها به نوعی بخشی از یک شبکهٔ گسترده‌تر هستند که در آن معناها به هم پیوسته‌اند و این ویژگی، زبان را به ابزاری منعطف و غنی تبدیل می‌کند. بر این اساس، حرف اضافهٔ «از» با حفظ صورت ثابت خود، نوعی جریان معنایی پیوسته میان کاربردهای خود ایجاد می‌کند و این جریان پیوسته و معانی مرتبط، ویژگی تصویرگونگی و اقتصادی بودن زبان را به نمایش گذاشته‌است. در زمینهٔ تصویرگونگی، این ویژگی باعث شده است که حرف اضافهٔ «از» نه تنها یک واژهٔ واحد، بلکه یک ابزار تصویری محسوب شود که به شنونده یا خواننده کمک می‌کند به‌طور مستقیم به معنای مورد نظر پی ببرد. مثلاً «از خانه» به‌صورت تصویری شروع مسیر را نشان می‌دهد. این تداعی‌ها موجب می‌شوند که زبان با تصاویر درونی که به‌طور خودکار در ذهن مخاطب شکل می‌گیرد، ارتباطی مستقیم و سریع ایجاد کند. در واقع، مفاهیمی که غالباً توسط ساختارهای دستوری ساده بیان می‌شوند، از نظر شناختی بدوی و ابتدایی‌اند و آنهایی که توسط ساختارهای پیچیده بیان می‌شوند، از نظر شناختی پیچیده هستند. علاوه‌برآن، به کارگیری الگوی بیان ساده در مقابل پیچیده خود ناظر بر اصل/انگیزهٔ اقتصاد است. از طرفی، در ضرب‌المثل‌ها ساختارهای دستوری ساده دیده می‌شود و کوتاه و موجز بودن این عبارات نیز به‌طور کلی، در راستای احراز اصل اقتصاد است. زبان فارسی با استفاده از یک صورت زبانی واحد (حرف اضافه «از») بدون نیاز به افزودن توضیحات اضافی، قادر است ارتباطات پیچیدهٔ معنایی را منتقل کند. این امر نشان از کارآمدی زبان در انتقال معنا و برقراری ارتباط دارد و به مخاطب این امکان را می‌دهد که بدون نیاز به توضیحات طولانی، مفهوم را درک کند. در کل باید اذعان داشت که تصویرگونگی و اقتصاد، نقش مهمی در جهانی‌های ساخت نحوی بر عهده دارند. بررسی انگیزه‌های در رقابت اصل تصویرگونگی و اصل اقتصاد در نحو و چندمعنایی نحوی به‌ویژه حروف اضافه «از» در زبان فارسی، ما را به‌طور ملموس‌تر در درک پتانسیل انگیزه‌های رقیب برای توجیه شکل‌گیری اجزای مختلف زبان به شکل موجود یاری می‌کند. بررسی‌های این پژوهش، بیانگر میزان همسویی و تطابق داده‌های زبان فارسی با الگوها و اصول کلی انگیزه‌های یادشده در زبانهای بشری است. سخن آخر آن که در پژوهش حاضر، برهم‌کنش دو اصل اقتصاد و تصویرگونگی به‌صورت هم‌ریختی جانشینی در حروف اضافه به بازنمایی «حرف اضافه چندمعنای از» در ضرب‌المثل‌های فارسی انجامید که می‌تواند راه‌گشای انجام پژوهش‌های مشابه آتی باشد.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

منابع

اعرابی، الناز. (۱۴۰۲). چندمعنایی حروف اضافهٔ مرکب فارسی براساس معنی‌شناسی شناختی [پایان‌نامهٔ کارشناسی‌ارشد زبان‌شناسی]. دانشگاه سمنان.

چنگیزی، احسان، و عبدالکریمی، سپیده. (۱۳۹۶). روند دستوری‌شدگی حرف اضافه «از» در زبان فارسی. پژوهش های زبانی (دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران)، ۸(۲)، ۲۱-۳۸. https://doi.org/10.22059/jolr.2018.65513

خرمایی، علیرضا، مولودی، امیرسعید، و کاویانی‌فردزاده، الهام. (۱۳۹۸). بررسی چندمعنایی چهار پیشوند نفی غیرفعلی در زبان فارسی براساس چارچوب چندمعنایی اصول‌مند: رویکردی پیکره‌بنیاد. مجلهٔ علوم انسانی، ۲۶(۲)، ۲۹-۴۹. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25382640.2019.26.2.3.4

زاهدی، کیوان، و محمدی زیارتی، عاطفه. (۱۳۹۰). شبکهٔ معنایی حرف اضافهٔ فارسی «از» در چارچوب معنی‌شناسی شناختی. تازه‌های علوم شناختی، ۱۳(۱)، ۶۷-۸۰. http://icssjournal.ir/article-1-319-fa.html

دبیرمقدم، محمد. (۱۳۷۸). زبان‌شناسی نظری: پیدایش و تکوین دستور زایشی (ویراست دوم). سمت.

دهقان، مسعود، و پروینی‌راد، زهرا. (۱۳۹۸). چندمعنایی حروف ربط در زبان فارسی. جستارهای زبانی، ۱۰(۳)، ۱۹۱-۲۱۲. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23223081.1398.10.3.8.4

سهیلی، مهدی. (۱۳۹۴). ضرب‌المثل‌های معروف ایران. شرق.

علیجانی، اعظم، قیومی، مسعود، مسگرخویی، مریم، احدی، حوریه، و دلگشایی، یلدا. (۱۴۰۳). تحلیل پیکره‌ای بر حرف اضافهٔ «از» در کتب درسی پایه‌های اول تا ششم: رویکرد شناختی. زبان‌شناسی و گویش های خراسان، ۱۶(۱)، ۳۱-۵۳. https://doi.org/10.22067/jlkd.2024.86652.1233

قلی پور حسن کیاده، لیلا، و کاظمی، فروغ. (۱۴۰۱). بازنمایی وحدت شکلی در تصریف فارسی و انگلیسی از دیدگاه درسلر و مایرثالر: رویکردی پیکره‌بنیاد. علم زبان، ۹(۱۶)، ۴۱۳-۴۴۲. https://doi.org/10.22054/ls.2022.68638.1551

قلی پور حسن کیاده، لیلا، کاظمی، فروغ، و ایرجی، مریم. (۱۴۰۳). بررسی امتزاج در تصریف فارسی و انگلیسی در چارچوب نظریهٔ صرف طبیعی. پژوهش‌های زبانی، ۱۵(۱)، ۱۴۷-۱۷۴. https://doi.org/10.22059/jolr.2024.364792.666854

میرزائی، آزاده. (۱۳۹۸). کارکردهای معنایی و دستوری حرف اضافهٔ «از» در زبان فارسی. زبان و زبان‌شناسی، ۱۵(۲۹)، ۲۱-۳۸. https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article_5704_f8e9a42eaeb65b.pdf

References

A'rabi, E. (2023). *Polysemy of Persian compound prepositions based on cognitive semantics* [Master's thesis]. Semnan University. [In Persian]

Alijani, A., Ghayoomi, M., MesgarKhoyi, M., Ahadi, H., & Delgoshaei, Y. (2024). A corpus-based study on the preposition /az/ (from) in textbooks of grades 1 to 6: A cognitive approach. *Journal of Linguistics & Khorasan Dialects*, *16*(1), 31-53. https://doi.org/10.22067/jlkd.2024.86652.1233 [In Persian]

Campbell, L., & Poser, W. (2008). *Language classification: History and method*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511486906

Changizi, E., & Abdolkarimi, S. (2017). Grammaticalization process of the preposition 'az' in Persian language. *Language Research*, *8*(2), 21-38. https://doi.org/10.22059/jolr.2018.65513 [In Persian]

Croft, W. (2012). *Typology and universals* (2nd ed). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511840579

Dabir-Moghaddam, M. (1999). *Theoretical linguistics: The emergence and development of generative grammar* (2nd ed.). Samt. [In Persian]

Dalieva, M. (2024). Comparative and typological approaches to analyzing polysemy in linguistic terms. *Topical Issues of Language Training in the Globalized World*, *1*(1). 75-82. https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.issues-language-training.33070

Dehghan, M., & Parvini Rad, Z. (2019). The polysemic study of the conjunctions "ʔæma" and "vali" in Persian language based on principled-polysemy approach. *Language Related Research, 10*(3), 191-212. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23223081.1398.10.3.8.4 [In Persian]

Dundes, A. (1996). *Interpreting folklore*. Indiana University Press.

Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. https://doi.org/10.4324/9781315864327

Gholipour Hasasnkiadeh, L., & Kazemi, F. (2022). Representation of uniformity in Persian and English inflection based on Dressler and Mayerthaler approach: A corpus-based study. *Language Science, 9*(16), 413-442. https://doi.org/10.22054/ls.2022.68638.1551 [In Persian]

Gholipour Hasankiadeh, L., Kazemi, F., & Iraji, M. (2024). A study of fusion in Persian and English inflection based on natural morphology theory. *Language Research*, *15*(1), 147-174. https://doi.org/10.22059/jolr.2024.364792.666854 [In Persian]

Haiman, J. (1983). Iconic and economic motivation. *Language*, *59*(4), 781-820. https://doi.org/10.2307/413373

Khormaee, A., Moloodi, A., & Kaviyani Fardzadeh, E. (2019). A study of polysemy in four negative non-verbal prefixes in Persian based on principled polysemy: A corpus-based approach. *The International Journal of Humanities, 26*(2), 29-49. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25382640.2019.26.2.3.4 [In Persian]

Krivochen, D., & Lacková. G. L. (2020), Iconicity in syntax and the architecture of linguistic theory. *Studies in Language, 44*(1), 95-131. https://doi.org/10.1075/sl.19017.lac

Lim, J., & Hong, K. (2020). Iconicity in English noun phrases. *Korean Open Access Journal*, *62*(1), 221–241. http://doi.org/10.25151/nkje.2020.62.1.011

Mirzaei, A. (2019). Semantic and grammatical functions of the preposition “az” in Persian. *Language and Linguistics, 15*(29), 21–38. https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article_5704_f8e9a42eaeb65b.pdf [In Persian]

Rosenbach, A. (2011). *Aspects of iconicity and economy in the choice between the s-genitive and the of-genitive in English.* Heinrich-Heine University. https://doi.org/10.1515/9783110900019.379

Soheili, M. (2015). *Famous Iranian proverbs*. Shargh Publications. [In Persian]

Tyler, A., & Evans, V. (2009). *The semantics of English prepositions: Spatial scenes, embodied meaning and cognition*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511486517

Zahedi, K., & Mohammadi Ziyarati, A. (2011). Semantic network of a modern Persian preposition: ‘az’ in a cognitive semantic framework. *Advances in Cognitive Sciences*, *13*(1), 67-80. http://icssjournal.ir/article-1-319-fa.html [In Persian]